

INFORME SOBRE LA GUERRA A UCRAÏNA

La terrible guerra que s'està desenvolupant a Ucraïna té tants nivells d'implicació que requereix una anàlisi aprofundida i en constant construcció. Només des d'una mirada llarga i complexa, però també al marge del soroll propagandístic i de la veritat oficial, podrem establir passos eficaços que ens permetin minimitzar els efectes –negatius, des de qualsevol prisma– que aquesta guerra portarà.

Com a independentistes, socialistes i feministes hem de pensar quin és el paper que ens fa més útils per poder fer front a les conseqüències d'aquesta guerra. Per fer-ho, cal remetre'ns a les causes profundes del conflicte i fer una mirada actualitzada a la tradició antiimperialista i pacifista del moviment socialista, abans i més enllà de la dialèctica de la Guerra Freda.

UNA MIRADA LLARGA

La caiguda de l'URSS

Les arrels profundes del conflicte cal anar-les a cercar en la caiguda de l'URSS. La desintegració de l'URSS, accentuada per les accions polítiques i econòmiques d'Occident, va donar pas al saqueig de la riquesa social i a la instauració de governs corruptes lligats a l'oligarquia o a l'aparell policial-militar.

Així mateix, la retirada unilateral de l'URSS de l'est europeu no va ser corresposta per Occident amb una desmilitarització del continent. El marc de seguretat i cooperació europea proposat per Gorbatxov (la casa comuna europea) va ser bandejat enèrgicament pels Estats Units, amb la col·laboració del govern alemany. Aquest marc hauria pogut suposar la retirada nord-americana del continent europeu, la neutralitat de gran part de països europeus i un rumb diferent del procés d'integració europea.

L'opció occidental va ser estendre les seves estructures polítiques i militars cap a l'est europeu. Malgrat les promeses verbals sobre la no expansió de l'OTAN a l'est, els països occidentals van anar aprofitant cada escenari de conflicte o debilitat per avançar les seves posicions. És en aquest escenari d'incompliment del pacte en què l'actual Rússia ha trobat el pretext per incomplir, al seu torn, el Memoràndum de Budapest de 1994, a través del qual Ucraïna renunciava a la seva part de l'arsenal nuclear a canvi del respecte a la seva sobirania.

Els conflictes a Ucraïna

Evidentment, no podem analitzar els conflictes interns que han viscut diversos països de l'est europeu simplement des d'una òptica de conflictes artificialment provocats per la intervenció estrangera. Però tampoc no podem analitzar-los a partir d'un esquema simple i tergiversat de lluita entre democràcia i tirania. Podríem parlar de conflictes interns en què la ingerència occidental ha estat intensa i proactiva.

A Ucraïna, tant la Revolució Taronja del 2004 com la insurgència de l'Euromaidan del 2014 són l'expressió de conflictes interns. Una pugna entre oligarquies pel poder de l'estat ucraïnès, una pugna entre relats nacionals diferents, una pugna entre interessos territorials diferents. Però en aquest conflicte intern, Occident jugà una ingerència descarada, i fins i tot publicitada. Allò rellevant no era la manca d'uns alts estàndards democràtics –al cap i a la fi, la democràcia ucraïnesa no distava gaire de la polonesa o hongaresa–, sinó el fet que els governs ucraïnesos, tant el 2003 com el 2013, no es plegaven als interessos d'Occident.

Malgrat l'afició a reduir les explicacions del conflicte ucraïnès com un xoc entre russòfons i ucraïnesòfons, les bases del conflicte es troben sobretot en l'estructura econòmica. D'una banda, una part occidental del país té una estructura agrícola i industrial de mida mitjana i molt lligada econòmicament als països de l'est europeu, i, de l'altra, una part oriental del país està dominada per la indústria pesada i té una economia molt més lligada a Rússia.

Alhora, l'economia ucraïnesa no va aconseguir recuperar-se com ho feu l'economia russa una dècada després de la caiguda de l'URSS. Ucraïna, que havia estat el territori de l'URSS amb la major concentració d'indústria tecnològica i d'alt valor afegit, havia estat també qui havia patit amb més duresa la reconversió econòmica al capitalisme. La manca d'importants recursos naturals, a diferència de Rússia, li havia impedit contrarestar mínimament el desmantellament industrial.

Aquesta situació, agreujada pels efectes de la crisi capitalista de 2008, va afavorir el ressorgiment d'un nacionalisme antisoviètic, que històricament havia estat una de les cares del moviment nacional ucraïnès. Aquesta ideologia anà penetrant en les institucions de l'estat ucraïnès i posant en alerta una part de la societat, més enllà dels seus fluctuants resultats electorals. Va ser així com es va convertir en un nou vector del conflicte intern.

El cop d'estat de l'Euromaidan, entre el 2013 i el 2014 té com a causa directa l'exigència de la dreta nacionalista antisoviètica al govern per ratificar l'Acord d'associació d'Ucraïna i la Unió Europea. La Unió Europea havia plantejat el tractat pràcticament com una acció de guerra econòmica contra Rússia. El tractat suposava l'exclusivitat de les relacions comercials d'Ucraïna amb la UE i, per tant, la pèrdua d'Ucraïna com a mercat per als productes russos. Però no només això, sinó que suposava la destrucció del teixit econòmic del Donbass i altres regions orientals. Alhora, aquest acord obria informalment la porta als acords militars i a una futura integració a l'OTAN.

El govern de Ianukovitx, amb una base electoral i uns interessos econòmics molt lligats a l'est ucraïnès, es va negar a signar l'acord amb la UE. Aquest fou el pretext perquè la dreta neoliberal i el nacionalisme antisoviètic ucraïnès, tant el de matriu conservadora com el de matriu ultradretana, organitzessin l'Euromaidan i aconseguissin fer-se amb el poder. I d'aquí se'n derivà tot l'esclat de violència i repressió contra l'esquerra ucraïnesa i, en darrer terme, la guerra al Donbass.

Una guerra que provocà 11.000 morts fins als acords de pau de Minsk, i 3.000 morts més pels incompliments reiterats de l'alto el foc per part d'Ucraïna, que va dirigir cap a la guerra al Donbass bona part de les trames d'ultradreta enfortides durant l'Euromaidan.

El ressorgiment de Rússia

L'actual estat rus s'ha convertit en una potència mundial des de final dels anys 90 i principi del segle XXI. Just després de l'esfondrament de l'URSS i durant els anys 90, l'estat rus és dirigit per un govern tutelat pel govern dels Estats Units d'Amèrica, que ha desmantellat l'estructura de protecció social soviètica i ha implementat un capitalisme salvatge amb molta influència de les noves màfies empresarials. Aquest govern se centra en la política interior i deixa de ser rellevant en la política exterior.

El govern de Putin i l'actual aparell estatal rus són fills de la Rússia de Ieltsin. La Rússia democràtica i social fou esclafada en l'assalt al parlament l'octubre de 1993 i derrotada a les eleccions presidencials de 1996, en què els països occidentals van intervenir descaradament per afavorir la victòria de Ieltsin contra el candidat comunista. A inici del segle XXI, Rússia es va recuperar econòmicament, mitjançant la institucionalització i la normalització del capitalisme d'oligarquies. Aquest creixement econòmic va portar a la necessitat d'una influència internacional més elevada. El capitalisme, arreu, tendeix sempre cap a l'imperialisme.

El retorn de Rússia a l'escenari de les grans potències va anar acompanyat d'una retòrica política d'orgull nacional davant l'hegemonia "occidental": feia una relectura de l'herència soviètica al servei del nacionalisme rus, però retòricament enllaçava amb els conceptes soviètics (*solidaritat, autodeterminació, antifeixisme, antiimperialisme*) que encara gaudien d'un ampli suport popular.

Aquest ressorgiment rus es va desenvolupar en paral·lel a l'agenda militar fixada pels EUA i l'OTAN, que provocà agressions contra Iugoslàvia el 1999, o la guerra a l'Afganistan i l'Iraq. Tal com va denunciar Putin el 2008 a la Cimera de Minsk, Rússia no estava disposada a tolerar la unilateralitat nord-americana.

El conflicte de Líbia del 2011 és l'últim dels grans conflictes internacionals on l'Estat rus perdia un aliat pel fet de no intervenir-hi militarment. Posteriorment, la guerra de Síria marcà un abans i un després en la política militar exterior russa, i demostrà que l'Estat rus ja tenia una gran capacitat militar dissuasòria i d'intervenció en els conflictes internacionals.

L'estat rus ara ja és un actor de primer ordre en la nova cursa armamentística i en les intervencions militars en els conflictes internacionals. Per tant, la seva lògica és la d'un mirall invertit respecte a la lògica de l'OTAN.

L'acció a Ucraïna, més enllà de si serà un error estratègic letal per a Putin, s'insereix en aquesta lògica de defensa d'un espai propi promoguda per Occident. Les desenes de guerres promogudes pels EUA i Occident en les darreres dècades no converteixen l'acció russa a Ucraïna en una acció legítima, però sense aquestes guerres no s'explica la política exterior russa.

La doctrina de les esferes d'influència és la coartada de les polítiques imperialistes. La idea que tot terreny que una potència no ocupi serà ocupat per una altra serveix per justificar, davant la mateixa població, les ingerències en altres països i una cursa armamentística i militar que tard o d'hora acaba provocant guerres.

La guerra i els seus responsables

Qui és el responsable de la guerra? Si tanquem el focus en l'agressió militar russa, òbviament el responsable és el govern rus. Però, si obrim el focus a les causes de la guerra, no només els responsables s'amplien, sinó que el bàndol al qual els Països Catalans som comptats n'és, en bona part, responsable.

En què es basa la responsabilitat occidental en la guerra a Ucraïna? Al llarg d'aquest document hem anat desgranant els fets concrets que han tensat el conflicte en els darrers 30 anys. Occident ha tingut l'oportunitat, des de la seva posició preeminent, de construir

escenaris de neutralitat, seguretat i cooperació. En pràcticament totes les situacions ha tingut llibertat de decisió i els condicionants no haurien dificultat poder aplicar aquest tipus de política. Però ha optat per un esquema en què Rússia sempre ha estat en el fons l'enemic, i calia esquilabar-li tant espai i poder com fos possible, mentre durés la seva debilitat. Aquest esquema l'ha anat aplicant a Iugoslàvia i a l'Orient Mitjà. La guerra de Geòrgia el 2008 no serví per rectificar, sinó que només 5 anys després es posava Ucraïna entre l'espasa i la paret amb l'acord d'associació. Amb tot, caldrà veure quines van ser les promeses fetes i els consells donats al govern ucraïnès tant en l'incompliment dels Acords de Minsk com en l'escalada de tensió de les setmanes prèvies a la guerra.

I com cal tractar la responsabilitat russa en la guerra? Les responsabilitats de Rússia en l'actual guerra són evidents i les hem assenyalat al llarg d'aquest document. La premissa del fa dies que acusa les posicions antiOTAN de negar aquestes responsabilitats. El que proposen els opinadors arrelgats amb la UE és que l'únic missatge que s'emeti és el d'una condemna unànime i exclusiva contra Rússia. Fer això suposaria amagar i exculpar les responsabilitats d'Occident, perpetuar les causes del conflicte i també el reforçament intern del govern rus davant la seva mateixa població.

Com en qualsevol altre país del món, també a Rússia és desitjable la substitució d'un govern capitalista per un altre que serveixi als interessos populars. Però cal tenir clar que la substitució de Putin per un altre tipus de govern igual de repressiu, corrupte i capitalista, però més dèbil, és una solució que només serveix a Occident per continuar explotant la debilitat russa, però no serviria per a la pau. També cal tenir clar que la substitució de Putin per un govern popular, que sí que portaria grans beneficis a les classes populars russes, tampoc no posaria per si sola les bases per a la resolució del conflicte, ja que l'amenaça de l'OTAN continuaria obligant qualsevol govern rus a la disputa de les àrees d'influència. Una solució duradora ha de d'englobar la neutralitat i desmilitarització de l'Europa oriental, i aquesta solució només pot partir d'una iniciativa occidental.

LES CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA

La classe treballadora és la perdedora en aquesta guerra

Sense dubte, és la classe treballadora ucraïnesa, en primer terme, i posteriorment la russa, les que estan vivint i patint els efectes mortals de la guerra. I també les que en viuran amb intensitat directa l'impacte socioeconòmic, segurament de manera perllongada i desigual en el temps. Així, l'economia de la guerra, centrar tots els esforços econòmics per donar suport a l'esforç bèl·lic, pel que fa a la provisió d'armament, d'efectius i també de reorientació de la producció, previsiblement comportarà un empobriment generalitzat de les condicions materials de les treballadores i una regressió en els seus drets.

Els efectes socioeconòmics de la guerra als Països Catalans ja resulten palpables en l'encariment del preu de la llum, del gas i de la gasolina; es comença a notar desproveïment d'alguns productes com la farina de blat, i es genera l'amenaça sobre l'oli de gira-sol. La pujada de la gasolina i l'electricitat tindrà un impacte en l'encariment dels productes en general, ja que, si el transport de mercaderies s'encareix, el preu final s'encareix. No podem passar per l'alt la pujada, per tant, de l'IPC. Així, tot i que podem dir que en general els efectes socioeconòmics de les guerres poden ser lents, el trencament dels acords sobre subministraments de productes de primera necessitat ja està tenint els primers efectes directes.

A aquests efectes de curt termini se n'han de sumar d'altres que deriven de la inflació, l'impacte sobre el PIB, el pànic a una inflació sense creixement econòmic, la possible crisi sobre l'euro i altres carrerons del sistema econòmic capitalista que repercutiran en el salari, en els serveis públics i en les pensions. Tot, en un escenari on previsiblement l'esforç dels pressupostos públics es destina a augmentar la despesa militar i armamentística i a subvencionar l'encariment de l'energia per fer sostenible la compra dels subministraments bàsics.

Aquesta situació d'emergència energètica és gairebé segur que impactarà negativament en la lluita contra el canvi climàtic. Després d'inocular la idea que «no podem dependre del gas rus», el següent pas és dissenyar la transició energètica com una política d'emergència, evitar tot debat social i sacrificar aspectes clau –com la qüestió ecològica, o evitar els oligopolis– en pro del bé superior de la defensa nacional.

No podem ignorar que tots els recursos públics reorientats a la despesa militar, a la subvenció de l'energia i a donar suport a les decisions preses per la UE són recursos que es deixaran de destinar per pal·liar els efectes econòmics d'empobriment i manca de drets accelerats per la crisi de la Covid 19. Uns efectes que van situar les dones de la classe treballadora de la primera línia de lluita contra la pandèmia a la primera línia de la precarietat: en nombre d'aturades, en pèrdua de condicions laborals dels sectors feminitzats perjudicats per la pandèmia, per l'augment de l'esclatxa salarial i per l'encariment del cost de la vida en relació amb l'empitjorament laboral.

A més, la guerra també ha posat de nou sobre la taula l'explotació reproductiva. Així, Ucraïna –on la maternitat subrogada es troba regulada i convertida en un negoci en alça– deixarà de reproduir mà d'obra per vendre. El debat sobre la regularització d'aquesta pràctica als Països Catalans és sobre la taula de la mà dels qui reclamen per a si mateixos el dret a decidir sobre el cos de les dones, dels qui ens consideren com a instruments de producció i volen ser els qui decideixen quan, de quina qualitat i en quines condicions es produeix la força de treball. Així mateix, és previsible que les properes setmanes i mesos comencem a conèixer informacions sobre les violacions de guerra i l'augment de l'explotació sexual, tal com ha passat en cadascuna de les guerres lliurades amb anterioritat.

Una ofensiva autoritària i militarista

Políticament, la guerra està essent aprofitada per l'estat i pels sectors conservadors per reforçar-se ideològicament davant la població. La retòrica de la lluita entre la llibertat i la tirania, així com l'activació d'una campanya antirrusa, ens transporten als moments més foscos del franquisme.

L'estat rus i el govern de Putin han fet negocis i han signat acords amb els grans oligarques espanyols i amb tots els governs de torn. El finançament de l'extrema dreta espanyola prové, en part, de les fortunes d'alguns oligarques russos. Però tot això queda ocult darrere una campanya que pretén acusar de connivència amb Putin qualsevol moviment polític o social antagonista. L'estat ha reciclat, sense gaire esforç ni innovació, el discurs anticomunista –sense importar que ni Putin ni l'estat rus siguin comunistes–, i tot apunta que confia en la tensió a mitjà termini per poder marginalitzar de l'esfera pública qualsevol discurs crític. En aquesta estratègia, un dels objectius principals de l'estat és aconseguir, per fi desacreditar, el moviment independentista català a escala europea, presentant-lo com un peó del Kremlin.

La prohibició de mitjans de comunicació i la censura directa a través dels grans gegants d'internet obren una nova dimensió en el control social i de la informació que sempre han exercit els països capitalistes. Aquesta prohibició no té com a objecte eliminar la possible propaganda del govern de Putin, sinó forçar l'autocensura dels periodistes occidentals a través de la por de ser etiquetat com a persona vinculada al règim rus.

Aquesta ofensiva ideològica també té en el seu punt de mira afeblir els posicionaments antiimperialistes i pacifistes. Fins ara, un gruix social rellevant a l'Europa occidental, amb especial incidència als Països Catalans, afirmava amb vehemència la necessitat del respecte a la legalitat internacional i als principis més generals de la pau. La guerra, juntament amb la penetració ideològica de l'agenda d'extrema dreta, pot incitar el militarisme a obrir un seguit de guerres culturals que s'acabin traduïnt en decisions polítiques. D'una banda, amb la idea que, al capdavall, la legalitat internacional no serveix per a res i que allò que cal fer és adaptar-se a la «realitat» de la llei del més fort, essent el més fort. I per ser el més fort poden desenvolupar el raonament que cal una remilitarització social.

D'altra banda, cal tenir molt present l'amenaça que suposa la presència de voluntaris ultradretans espanyols a les files de les milícies d'extrema dreta d'Ucraïna i l'accés a armes fora de control. Ucraïna es pot convertir per a l'extrema dreta europea en allò que Síria va suposar per al gihadisme europeu.

El doble raser europeu en la política migratòria d'acollida als refugiats està donant carta de naturalesa als plantejaments racistes. S'ha normalitzat la idea que hi ha persones que mereixen un grau de solidaritat i suport més gran que altres, i que això es deu al color de pell i la religió. D'aquesta manera, l'extrema dreta assoleix, de nou, una victòria.

Aquesta ofensiva autoritària i militarista segurament serà usada per ofegar i batallar contra els avenços en la conquesta de l'hegemonia per part del moviment feminista en els darrers anys, un altre dels objectius de l'agenda política de l'extrema dreta.

UNES COORDENADES BÀSIQUES PER A L'ACCIÓ POLÍTICA

Una guerra entre interessos imperialistes és una guerra contra el poble. A curt termini, qualsevol solució mínimament estable i digna que estalviï morts i patiments és una solució bona. Aquesta solució ha d'incloure uns acords de pau que garanteixin la sobirania i neutralitat d'Ucraïna, el dret d'autodeterminació del Donbass i de Crimea, i el retorn de tota la població desplaçada des del 2014.

A llarg termini, només el socialisme pot posar les bases per a una pau duradora al món. Només des de la igualtat i el progrés social, des del respecte al dret d'autodeterminació i des de les relacions iguals i desmilitaritzades entre estats és possible pensar en escenaris de pau. Això és tot el contrari del que representen les relacions establertes a partir de l'OTAN i la UE.

En el pla intern cal començar a treballar per articular una àmplia aliança social que faci front al relat bel·licista de l'estat i que treballi per aturar l'agenda política, econòmica, social i militar que l'estat, la UE i l'OTAN intentaran imposar-nos amb l'excusa de la guerra i de l'escenari de tensió permanent que se'n derivi.

